

Η Παρακλητική

π. Α. ΠΡΕΛΙΑΣ

Ἡ **Παρακλητική** εἶναι ἓνα βιβλίον τῆς Ἐκκλησίας μας πού παραμένει στό ἀναλόγιον τῶν Ἱεροψαλτῶν στούς Ἱερούς Ναούς καί εἶναι πολύ ἀπαραίτητο γιά τίς ἱερές ἀκολουθίες.

Λέγεται Παρακλητική, γιατί τό μεγαλύτερον τμήμα τῶν ὕμνων πού περιλαμβάνει ἔχουν παρακλητικό χαρακτήρα, δηλαδή παρηγοροῦν καί εὐφραίνουν τοὺς Χριστιανούς. Εἶναι ὕμνοι καί, συγχρόνως, προσευχές.

Ἡ παλαιότερη καί μάλιστα ἡ ἀρχική ὀνομασία τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἦταν Ὀκτῆχος ἢ **Ὀκτώηχος**, πού ἀποτελεῖτο ἀπό ὕμνους τοὺς ὁποίους συνέγραψε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἓνας κορυφαῖος δογματικός Πατέρας τοῦ 8ου αἰῶνος μ.Χ. Μέ τοὺς ὕμνους αὐτοὺς ὕμνησε τό μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας, δηλαδή τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, κυρίως τό μυστήριον τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πρόκειται γιά τὰ ἀναστάσιμα τροπάρια, δοξαστικά, θεοτοκία, κανόνες.

Στά ὑπέροχα αὐτά τροπάρια ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός ἔνωσε τὴν ἀκρίβεια τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας μέ τὴν προσευχή, καί τὰ ἔκανε ὥστε νὰ ψάλλωνται ἀπὸ ὅλους τοὺς Χριστιανούς. Μέ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐξουδετέρωσε καί τίς κακοδοξίες τῶν αἰρετικῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπέσκαπταν τὴν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων, δηλαδή αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτοὶ οἱ ὕμνοι, πού συνέταξε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός στοὺς ὀκτῶ ἤχους τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔλαβε καί τὸν χαρακτηρισμὸ Ὀκτῆχος ἢ Ὀκτώηχος, εἰσῆχθησαν κατ' ἀρχάς στὴν Λαύρα τοῦ Ἁγίου Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου μόναζε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Βέβαια, στό εἶδος καί τίς μορφές τῆς ποιήσεως τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐπιδόθηκαν καί οἱ συνασκητές του στὴν Λαύρα τοῦ Ἁγίου Σάββα, Κοσμᾶς, Ἐπίσκοπος Μαΐουμᾶ, Ἀνδρέας ὁ Κρήτης καί Στέφανος ὁ Σαββαΐτης, ἀνηψιὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Ἀργότερα, καί συγκεκριμένα στὰ μέσα τοῦ 9ου αἰῶνος ὁ Ἰωσήφ ὁ ὕμνογράφος, μιμούμενος τὸν ἅγιον Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνό, συνέθεσε κανόνες καί στιχηρὰ στοὺς ὀκτῶ ἤχους τῶν ἄλλων ἕξι ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος καί ὅλο αὐτό τό ἔργο τό ὀνόμασε Ὀκτῆχον Νέον. Ἔτσι, ἡ Ὀκτῆχος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, πού περιεῖχε τὰ ἀναστάσιμα στιχηρὰ τροπάρια καί τοὺς ἀναστάσιμους κανόνες αὐτοῦ καί τῶν Ἁγιοσαββατῶν πατέρων, συνενώθηκε μεταγενέστερα μέ τό Ὀκτῆχον

τό Νέον τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ὑμνογράφου καί ὄλο αὐτό τό ὑλικό ἀπετέλεσε τό βιβλίον τῆς Παρακλητικῆς πού ἔχουμε σήμερον στήν Ἐκκλησία.

Ἔτσι, λοιπόν, τό βιβλίον, πού λέγεται Παρακλητική, περιλαμβάνει ὅλα τά τροπάρια πού συνέθεσαν ἅγιοι ἄνθρωποι, μεγάλου πνευματικοῦ βάθους καί ὕψους, καί ἀναφέρεται σέ ὅλες τίς ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος καί στούς ὀκτώ ἤχους τῆς Ἐκκλησίας. Συνδυάζουν ποίηση ἐκπληκτικῶν διαστάσεων πού συνδέεται μέ τήν θαυμάσια ἐκκλησιαστική μουσική τῶν ὀκτώ ἤχων, καί ἐκτός τῆς γνώσεως τῆς θεολογίας, ἐκφράζουν ὅλες τίς ψυχικές καταστάσεις τοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι τήν χαρά, τήν κατάνυξη, τόν θριαμβευτικό χαρακτήρα καί πολλά ἄλλα.

Τήν σπουδαιότητα τῆς Παρακλητικῆς ἀναμφηρίστως συμμαρτυροῦν τόσο ἡ μόνιμη θέση της στή ψαλτικά ἀναλόγια ὅσο καί ἡ πρωτεύουσα θέση τῶν τροπαρίων τῆς ἐναντι τῶν ἄλλων πού συμπάλλονται ἀπό τά ὑπόλοιπα ὑμνολογικά βιβλία, ὑπεροχή πού δημιούργησε τήν τυπική καί παροιμιώδη ἔκφραση «προηγούνται τ' ἀναστάσιμα». Τήν ὀνομασία Παρακλητική ὀφείλει τό βιβλίον στόν παρακλητικό-δεητικό χαρακτήρα τοῦ περιεχομένου τῶν περισσοτέρων τροπαρίων πού ἀνθολογεῖ, ἐνῶ τό ὄνομα Ὀκτώηχος ἀποδίδεται στό βιβλίον ἐξαιτίας τῆς στεγάσεως σ' αὐτό ὀκτώ ἐνοτήτων τροπαρίων, σύμφωνα μέ τήν ταξινομήση τῶν μουσικῶν ἤχων τῆς ψαλτικῆς τέχνης, μέ κοινόν θέμα ὕμνησης τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.

Στήν Ἀνατολή καί στήν Ὁρθόδοξη Ἑλληνική Ἐκκλησία, ἡ μουσική ἦταν ἄρρηκτα συνυφασμένη μέ αὐτή καί λειτουργικά συνδεδεμένη μέ τό τελετουργικό της. Οἱ ποικίλες μορφές πού ἀνέπτυξε σχετίζονται ἄμεσα μέ τό τυπικό τῆς πρακτικῆς τῆς λατρείας της καί πάμπολλοι μουσικοὶ ὄροι υἱοθετήθηκαν ἀπό τήν Ἐκκλησία καί κατακλύζουν τό λειτουργικό Τυπικό της. Ἕνας ἀπό αὐτούς εἶναι καί ὁ ὄρος ἤχος, πού σημαίνει τόν διαφορετικό τρόπο ἐπεξεργασίας τοῦ μέλους, ἄρα καί ἰδιαίτερο ἄκουσμα μελωδίας καί ἀποτελεῖ κεντρικό στοιχεῖο στήν ὀργάνωση καί δομή τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Βασισμένη σ' ἓνα σύστημα τεσσάρων κυρίων ἤχων καί τῶν τεσσάρων πλαγίων τους, πού στό σύνολό τους ἀποτελοῦν τήν ὀκτώηχο, ἡ ἐκκλησιαστική μουσική διαθέτει ἓνα πλουσιότατο ἐκφραστικό ἐργαλεῖο γιά τήν πραγμάτωση τοῦ στόχου της. Τό τροπικό αὐτό σύστημα εἰσήχθη στήν λατρεία καί κατέστη δομικό στοιχεῖο τῆς ἑλληνικῆς χριστιανικῆς ὑμνογραφίας, ἡ ὁποία, ἀξιοποιώντας τόν ἤχο στίς πολλαπλές του διαστάσεις, ἔδωσε μιᾶ νέα προοπτική στή λειτουργική ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ μέγας θησαυρός τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἡ

ύμνογραφία, ἔφτασε στήν κατάκτηση κορυφαίων μορφῶν ύμνητικῆς ἔκφρασης, μέ τὰ πολυειδῆ καί ποικιλώνυμα ύμνογραφήματα. Τήν σύλληψη καί τò σχέδιο αὐτῶν χάραξε τò ὀκτᾶηχο σύστημα, μέ τήν διαφορετική διάρθρωση τοῦ μέλους καί τήν χαρακτηριστική ἀκουστική ἐντύπωση πού δημιουργεῖ ὁ κάθε ἦχος.

Προέλευση καί ἐξελεκτική πορεία τοῦ βιβλίου

Ἡ ἐπιγραφή τοῦ βιβλίου «Παρακλητική, ἤτοι Ὀκτώηχος ἡ Μεγάλη», μαρτυρεῖ τήν ἐξελεκτική πορεία καταρτίσεως τοῦ βιβλίου στήν μορφή πού τò γνωρίζουμε σήμερα. Ἡ ὀνομασία αὐτή τοῦ βιβλίου προϋποθέτει μιᾶ πρόϊμη, μικρή συλλογή ἀναστάσιμου ύμνογραφικοῦ ὑλικοῦ, τήν Ὀκτώηχο, ἀπό τήν ὁποία προέκυψε ἡ διευρυμένη Μεγάλη Ὀκτώηχος, ἡ καλουμένη διαφορετικά Παρακλητική. Πώς ὅμως συγκροτήθηκε ὁ πρῶτος τύπος αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, πώς ἔγινε ὁ πλουτισμός αὐτοῦ μέ νέες συνθέσεις καί ποιοί οἱ συντελεστῆς τῆς μορφῆς τῆς Παρακλητικῆς ὅπως τήν γνωρίζουμε σήμερα; Εἶναι εὐρύτερα ἀποδεκτῆ σήμερα ἡ ἄποψη γιά τήν ἄμεση σχέση τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τροπικότητας μέ τήν μεταγενέστερη ὀκτᾶηχη ταξινομήση τῶν μελωδιῶν τῶν χριστιανικῶν ύμνογραφημάτων καί τῆς προελεύσεως τῶν ὀκτῶ ἦχων ἀπό τò σύστημα τῶν μουσικῶν τρόπων. Παρ' ὅλο πού γιά τήν τεκμηρίωση αὐτοῦ θά μπορούσαμε νά ἀνατρέξουμε καί νά παραπέμψουμε σέ θεωρητικές βυζαντινές πηγές (Γ. Παχυμέρης, Μ. Βρυέννιος, Ἄγιοπολίτης, Ψευδο-Δαμασκηνός κ.ἄ.), ἀλλά καί σέ νεώτερες μελέτες, θεωροῦμε ἐξαιρετικῆς σημασίας καί σπουδαιότητος τò γεγονός ὅτι ἡ Ἐκκλησία καί οἱ Πατέρες τῆς χρησιμοποίησαν γιά τήν ρύθμιση τῶν θεμάτων τῆς λειτουργικῆς μουσικῆς τήν τεχνική τῶν τρόπων πού πηγάζει ἀπό τήν ἑλληνική μουσική ἀντίληψη καί θεωρία, στοιχεῖο πού ἀποτυπώνεται σαφῶς στήν περίπτωση τοῦ τεχνικοῦ ὄρου τροπάριο (ὕμνου, δηλαδή, πού ἔλαβε τήν ὀνομασία του ἀπό τόν μουσικὸ τρόπο ἀποδόσεώς του), πού ὡς ύμνογραφικὸ εἶδος ἀπέτελεσε τήν κύρια μορφή τῆς ἑλληνικῆς χριστιανικῆς ύμνογραφίας καί σημάδευσε ὀλόκληρη τήν παράδοσή της.

Τὰ ποικιλώνυμα τροπάρια, τὰ ὁποῖα ἀπό τήν περίοδο τῆς μεγάλης ἔκρηξης τῆς ύμνογραφίας (μέσα ε' αἰ.) ἄρχισαν νά γράφονται καί ὀδήγησαν ἀργότερα στήν δημιουργία διαφόρων ἄλλων ειδῶν (κοντάκια, κανόνες, ιδιόμελα, καθίσματα κ.ἄ.), στεγάστηκαν στήν ἀρχαιότερη ύμνογραφική συλλογή τῆς Ἐκκλησίας, στò βιβλίο Τροπολόγιο. Τò περιεχόμενο τοῦ βιβλίου αὐτοῦ «ἀνεφέρετο εἰς τὰς ἀκινήτους ἑορτάς» μέ τήν συμπερίληψη σ' αὐτò καί προδαμασκηνεῖου ἀναστάσιμου ύμνογραφικοῦ ὑλικοῦ, μελισμένου κατὰ τοὺς ὀκτῶ ἦχους. Τò δεύτερο αὐτò

μέρος του Τροπολογίου, που συνιστά αναμφιβόλως μια πρώιμη μορφή Ὁκτώηχου, ἔλαβε τὴν ὀριστική του μορφή καὶ ἀποτέλεσε αὐτόνομο λειτουργικὸ βιβλίον, χάρις στὸν Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνό. Ἔχουμε δηλ. ἕνα τύπο Ὁκτώηχου ποὺ συγκροτήθηκε γύρω στὸν στ' αἰ. καὶ στεγάσθηκε ἀρχικὰ στὸ Τροπολόγιον καὶ ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν η' αἰ. πλουτίζεται μὲ τὴν ποιητικὴ παραγωγή τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Σύνολο τὸ ὀκτάηχο ὑμνογραφικὸ ὑλικὸ ἀπαρτίζει ἕνα νέο βιβλίον, τὴν Ὁκτώηχο, ποὺ ἀρχίζει νὰ ὑποκαθιστᾶ ἀπὸ τὸν θ' αἰ. τὸ ἀναστάσιμον ὑμνογραφικὸ τμήμα τοῦ Τροπολογίου καὶ ἐν τέλει –μετὰ τὴν συνεχή κατάτμηση τοῦ περιεχομένου τοῦ Τροπολογίου στὰ διάφορα λειτουργικὰ βιβλία καὶ τὴν καταστροφή αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων- νὰ τὸ ἀντικαθιστᾶ.

Τὸ βασικὸ γνῶρισμα τοῦ νέου αὐτοῦ βιβλίου εἶναι οἱ ἐνότητες τῶν τροπαρίων κατὰ τοὺς ὀκτῶ ἤχους, μὲ κοινὸ θέμα ὑμνησης τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Τὰ τροπάρια ἀφοροῦν τὸν κύκλον ὀκτῶ ἑβδομάδων μὲ τοὺς ἰσάριθμους ἤχους, γιὰ τὶς ἀκολουθίες τῶν Κυριακῶν.

Ἡ γενικότερη διάρθρωση τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐπαναλαμβανόμενης ὀγδοάδος, ἐπέβαλε τὴν Ὁκτώηχο ὡς ὑμνογραφικὸ καὶ μουσικὸ σύστημα διακανονισμοῦ τῆς νυχθήμερης ἀσματολογίας τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἰωσήφ ὁ ὑμνογράφος, μιμούμενος τοῦ περιεχομένου τῆς Ὁκτώηχου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἐποίησε ὕμνους –κανόνες καὶ στιχηρά- καὶ γιὰ τὶς καθημερινὲς ἀκολουθίες τῆς ἑβδομάδος, δίνοντας νέα διάσταση στὴ συλλογή. Τίτλοφόρησε δὲ τὸ σύνολο τῆς ὑμνογραφικῆς τοῦ παραγωγῆς Ὁκτάηχον Νέον.

Στοὺς συντελεστὲς τῆς ὀριστικῆς μορφῆς τῆς Ὁκτώηχου θὰ πρέπει νὰ ἐγγράψουμε καὶ τὸν ποιητὴ τῶν τριαδικῶν κανόνων, Μητροφάνη Σμύρνης. Μὲ τὴν συναρμογή τῶν δύο τμημάτων, τοῦ Ἰωάννου δηλ. καὶ τοῦ Ἰωσήφ, προέκυψε ἕνα νέο ἔργον, τὸ νέο λειτουργικὸ βιβλίον, ἡ Μεγάλῃ Ὁκτώηχος, ἡ γνωριζομένη καὶ μὲ τὴν ὀνομασία Παρακλητικῆ.

Ἐπιτρέψτε μας, στὴν σύντομη αὐτὴ ἱστορία τῆς ἐξελίξεως τῆς Παρακλητικῆς νὰ ὑπενθυμίσουμε καὶ μιὰ νεότερη Ὁκτώηχο, ἔργον τοῦ μεγάλου τυπικάρη Συμεῶν Θεσσαλονίκης. Ἡ ὑπὸ τοῦ Συμεῶν γενομένη μεταρρύθμιση τοῦ Τυπικοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης προέβλεπε καὶ τὴν χρῆσιν τῆς Ὁκτώηχου, ἡ ὁποία εἰσήχθη δι' αὐτοῦ γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴν μοναχικὴ λατρεία στὸ ἐνοριακὸ Τυπικόν. Τὸ ἔργον τοῦ αὐτοῦ στεγάζεται μετ' ἑτέρων πέντε λειτουργικῶν τοῦ ἔργων, στὸν κώδικα ΕΒΕ 2047 (φφ. 36α-74β).

Στὴ νέα αὐτὴ Ὀκτώηχο, ὁ Συμεὼν κράτησε τὰ πλεῖστα τροπάρια ἀπὸ τὶς γνωστὲς μοναχικὲς ἀκολουθίες τῆς καὶ τὴν ἐμπλούτισε μὲ δικούς του ἱαμβικούς στίχους ποὺ προτάσσονται τῶν θεοτοκίων τῶν ἐσπερινῶν τῶν Σαββάτων καὶ μὲ ἐνοριακὰ ψάλματα. Αἰσιοσημείωτη ἢ μεταξὺ τῶν διαφόρων ομάδων τῶν τροπαρίων παρεμβολὴ ἐκτενῶν καὶ ἀναλυτικῶν τυπικῶν διατάξεων στὸν πρῶτο ἦχο, συντόμων γιὰ τοὺς ἄλλους.

Τὴν Ὀκτώηχο κατακλείουν τὰ γνωστὰ ἐξαποστειλάρια, ἄνευ ὅμως τῶν θεοτοκίων, μετὰ τῶν ἐωθινῶν ἰδιομέλων. Δομὴ καὶ ὀνοματολογία τῶν κωδικῶν, τῶν περιεχόντων τὴν ἀσματολογία τῆς Παρακλητικῆς Ἡ γραπτὴ παράδοση τῆς Ὀκτώηχου ἀρχίζει κάπου τὸν θ' -ι' αἰ., ἀπὸ τότε δηλ. ποὺ οἱ νέες συνθήκες, οἱ μετὰ τὴν παύση τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων παγιωθεῖσες, ἐπέβαλαν ὡς νέα λειτουργικά, ὕμνολογικά βιβλία –γιὰ τὴν ἀναπλήρωση τῶν ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων καταστραφέντων Τροπολογίων- τὴν Ὀκτώηχο τοῦ Δαμασκηνοῦ, τὴν Ὀκτώηχο τῆς Νέας καὶ τὴν ἐκ τῆς συνενώσεως τῶν δύο αὐτῶν βιβλίων προελθοῦσα Παρακλητικὴ. Τὰ χειρόγραφα βιβλία αὐτὰ ἀποτέλεσαν τὸ μέσο διὰ τοῦ ὁποῦ διαδόθηκε τὸ περιεχόμενο τῆς Ὀκτώηχου, ἢ σύνθεση τοῦ ὁποῦ γνώρισε πολλὲς διαφοροποιήσεις καὶ διάφορες ἀνακατατάξεις.

Ἡ πρωτοτύπωση τῆς Παρακλητικῆς τὸ ἔτος 1522 στὴ Ρώμη καὶ ἡ ἐπανειλημμένη ἔκτοτε ἐπανέκδοσή της, δὲν περιορίσαν τὴν κωδικογραφικὴ δραστηριότητα. Μολονότι ὑπάρχει ἡ τυπογραφία καὶ πολλὲς ἐκδόσεις διαδίδουν τὸ βασικὸ χριστιανικὸ ὕμνολόγιο, ὡστόσο ἡ διακίνηση τῶν ἐντύπων βιβλίων δὲν εἶναι πάντα εὐκόλη ὑπόθεση παντοῦ, μὲ συνέπεια ἡ ἀντιγραφή τῆς Ὀκτώηχου νὰ συνεχίζεται σταθερά. Ἡ ὕπαρξη τῶν γραπτῶν αὐτῶν μνημείων ἐπιτρέπει τὴν ἰχνηλάτηση τῆς ἐξέλιξης τῆς Ὀκτώηχου καὶ ἀποτελοῦν ἀντικείμενο ἔρευνας καὶ λειτουργιολογικῆς μελέτης.

Τὰ χειρόγραφα βιβλία ποὺ ἀνθολογοῦν τὴν ὀκτάηχη ὕμνογραφία χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸν θ' -ι' μέχρι καὶ τὸν ιη' αἰ. καὶ γράφτηκαν μὲ μιὰ προϊοῦσα αὐξηση· πολλά, σχετικὰ, γράφτηκαν τὸν ιδ' -ιε' αἰ., καὶ περισσότερα τὸν ιστ' καὶ ιζ' αἰ. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν ποικίλο περιεχόμενο, τὴν σύνθεση τοῦ ὁποῦ διαμόρφωσαν οἱ πολλὲς λειτουργικὲς ἀνάγκες καὶ ἡ κρίση τῶν ἀντιγραφῶν. Δὲν λείπουν ὅμως ἀπὸ τὴν χειρόγραφη παραγωγή καὶ κώδικες μὲ μοναδικὴ ὕλη τὴν Ὀκτώηχο. Ἔτσι, ἔχουμε κώδικες πολυμειγεῖς καὶ ὀγκώδεις, μὲ θεολογικὸ καὶ λειτουργικὸ περιεχόμενο, ἀτάκτως ἀνθολογημένο. Ὁ κώδικας, γιὰ παράδειγμα, τῆς ΕΒΕ μὲ ταξινομικὸ ἀριθμὸ 2484, γραμμένος περὶ τὸ β' μισὸ

τοῦ ιε' αἰ. ἐγγράφεται στήν κατηγορία αὐτή. Τὸ περιεχόμενό του συναποτελοῦν λειτουργικὲς ἐνότητες [ἐκλογή Μηναίου τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ (φ. 1α), ἐκλογή Τριωδίου καὶ Πεντηκοσταρίου (φ. 125β), ἀποστολοευαγγέλια τῆς ὅλης ἐβδομάδος (φ. 199β), στιχηρὰ κατανυκτικὰ τῆς Θεοτόκου (φ. 205β καὶ φ. 295α), ἡ Παρακλητικὴ (φ. 210α), ἕξαποστειλάρια, ἑωθινὰ (φ. 261α), ὕμνοι τριαδικοὶ τῶν ὀκτῶ ἤχων (φ. 264α), τὰ φωταγωγικὰ τῶν ὀκτῶ ἤχων (φ. 264β), κανόνας στὴ Θεοτόκο (φ. 265α), ἐκλογή τῶν ὑπὸ τοῦ χοροῦ ψαλλομένων κατὰ τὴν πασχαλινὴ θεία Λειτουργία (φ. 278β), ἀκολουθία τῆς Παρασκευῆς τῆς α' ἐβδομάδος (φ. 280β) καὶ ἡ ἀκολουθία τῶν ἁγίων Παθῶν (φ. 283α)] καὶ θεολογικὰ ἔργα [Λόγος εἰς τὸ Πάσχα Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (φ. 203β), Κατήχησις εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Κυριακὴν τοῦ Πάσχα Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (φ. 204β), Λόγος περὶ τοῦ Λαζάρου καὶ τοῦ πτωχοῦ (φ. 208β), Λόγος εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον (φ. 268α), Ἐπιστολὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποκαλυφθεῖσα Ἰωάννη τῷ Θεολόγῳ (φ. 270β), Διήγησις περὶ τοὺς ἁγίους Τόπους Μανουὴλ Σοφιανοῦ (φ. 274α), Διήγησις περὶ συστάσεως τοῦ σύμπαντος κόσμου (φ. 277α), Λόγος εἰς τὸν ληστήν καὶ εἰς τὸν Ἄιδην Εὐσεβίου (φ. 291β) καὶ Λόγος περὶ ψυχῆς ἐξερχομένης Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου (φ. 293β)].

Ὑπάρχουν ἐπίσης σύμμεικτα χειρόγραφα, μὲ ἀκραιφνῶς λειτουργικὸ περιεχόμενον ὅμως, χαρακτηριζόμενα ὡς Πανδέκτες ἢ καὶ Ἀνθολόγια. Σ' αὐτὰ ἀνθολογοῦνται τὸ Ψαλτήρι, ἢ Ὀκτώηχος μετὰ τῶν ἕξαποστειλαρίων καὶ τῶν ἑωθινῶν ἰδιομέλων, οἱ ἀκολουθίαι τῆς ἐβδομάδος, τὸ Τριώδιο, διάφοροι κανόνες, ἀποστολοευαγγέλια τῆς ἐβδομάδος, ἀκολουθίαι τῶν κυριωτέρων ἑορτῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ κ.ἄ. Ἐνδιαφέρον, ὡς πρὸς τὴν ὀνομασία, εἶναι καὶ ὁ τύπος ἐκεῖνος τοῦ λειτουργικοῦ βιβλίου ποῦ καλεῖται «Ἐβδομαδαρία», καὶ περιλαμβάνει στήν ὕλη του, ἐκτὸς τῆς ἀκολουθίας τῆς ἐβδομάδος, καὶ τὴν Ὀκτώηχο ἢ τμῆμα αὐτῆς. Ὀκτάηχο ὕλικὸ ἐντοπίζεται καὶ σὲ χειρόγραφα, στὰ ὁποῖα κυρίαρχη συλλογὴ συγκροτοῦν τὰ εὐχολογικὰ κείμενα τῆς θείας λατρείας, καθὼς καὶ εὐχῶν σὲ διάφορες περιστάσεις. Τὸ χειρόγραφο Βατοπαιδίου 985, τοῦ ιστ' αἰ., μέσα σὲ εὐχὲς καὶ τάξεις, περιλαμβάνει καὶ τὴν τοῦ δευτέρου ἤχου ἐβδομαδιαία ἀκολουθία.

Ἀξιοσημειώτερες εἶναι καὶ οἱ περιπτώσεις συστεγάσεως μέρους τῆς Ὀκτώηχου μὲ τὸ Θεοτοκάριο, μὲ τὴν ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου, μὲ τὸ Τριώδιο καὶ τὸ Πεντηκοστάριο, μὲ τὶς θεῖαις Λειτουργίαις τοῦ βυζαντινοῦ τύπου καὶ διάφορες ἄλλαι λειτουργικὲς ἐνότητες. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, σώζονται

πολυάριθμοι λειτουργικοί κώδικες με άμιγες περιεχόμενο, τὸ ὁποῖο ἐξαντλεῖται στὴν ὀκτάηχη ὕμνογραφία. Ἡ σύνθεση ὅμως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν δὲν εἶναι σταθερὴ γιὰ ὅλη τὴν χειρόγραφη παράδοση. Οἱ κώδικες αὐτοὶ στεγάζουν μικρὴ ἢ πλήρη συλλογὴ ὕμνων, πού ἀφοροῦν, εἴτε τὸν ἐβδομαδιαῖο κύκλο τῶν ὀκτῶ περιόδων μὲ τοὺς ἰσάριθμους ἤχους γιὰ τὴν ἀκολουθία τῶν Κυριακῶν, εἴτε πλήρη τὸν ἐβδομαδιαῖο κύκλο μὲ τὴν ὕμνολογία τῆς Κυριακῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἕξι ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος σὲ ὀκτῶ περιόδους, κατὰ τοὺς ὀκτῶ τῆς βυζαντινῆς ὕμνογραφίας καὶ μουσικῆς ἤχους. Συνηθισμένη εἶναι καὶ ἡ τακτοποίηση τῆς ὕλης τῆς Ὀκτωήχου σὲ δύο βιβλία, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓνα περιλαμβάνει τοὺς κυρίους ἤχους (α', β', γ' καὶ δ'), ἐνῶ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἄλλου συνθέτει ἡ ἀσματογραφία τῶν πλαγίων ἤχων (πλ. α', πλ. β', βαρὺς καὶ πλ. δ'). Σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις τὸ δεῦτερο βιβλίον ἀποτελεῖ συνέχεια τοῦ πρώτου, εἶναι γραμμμένο ἀπὸ τὸ ἴδιον χέρι, ἀνήκουν δὲ καὶ τὰ δύο στὴν ἴδια βιβλιοθήκη. Δὲν εἶναι σπάνιος, καθαρὰ γιὰ χρηστικούς λόγους, καὶ ὁ τετραμερὴς χωρισμὸς τῆς ὀκτάηχης ὕμνογραφίας, ἄρα καὶ ἡ τακτοποίηση αὐτῆς σὲ τέσσερα βιβλία. Ἔτσι, οἱ ὀκτῶ περίοδοι μὲ τοὺς ἰσάριθμους ἤχους κατανέμονται, ἀνὰ δύο, σὲ τέσσερα βιβλία, ἀκολουθώντας τὴν σειρὰ κατατάξεως τῶν ἤχων (ὁ α' μὲ τὸν β' ἤχο, ὁ γ' μὲ τὸν δ', ὁ πλ. α' μὲ τὸν πλ. β' καὶ ὁ βαρὺς μὲ τὸν πλ. δ' ἤχο).

Περιεχόμενο καὶ λειτουργικὴ χρῆσι τῆς Παρακλητικῆς

Γιὰ τὴν παραγωγή τοῦ ὕμνογραφικοῦ ὕλικου τῆς Παρακλητικῆς ἐργάστηκαν καὶ ἄλλοι ποιητὲς τῆς ἀγιοσαββιτικῆς ὕμνογραφικῆς σχολῆς. Ἡ ἐμπλουτισμένη μὲ τὰ νέα ποιητικὰ ἔργα Παρακλητικῆ, ἄρχισε σιγά-σιγά νὰ καταλαμβάνει κεντρικὴ θέσι στὴ λατρεία τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ ἀποκτᾷ, σὺν τῷ χρόνῳ, μιὰ σταθερότερη μορφή, ἓνα ὀριστικότερο σχῆμα, σύμφωνο καὶ μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ Τυπικοῦ καὶ τῶν νέων λατρευτικῶν ζητήσεων. Ἡ ἀσματογραφία τῆς βασικὰ διαχωρίζεται σὲ ἑσπερινὴ καὶ ὀρθρινή. Ἡ ἑσπερινὴ περιέχεται στὶς ἀκολουθίες τοῦ Μικροῦ καὶ Μεγάλου Ἑσπερινοῦ, ἐνῶ ἡ ὀρθρινὴ κατανέμεται σὲ τρεῖς ἀκολουθίες, σ' αὐτὲς τοῦ Μεσονυκτικοῦ, τοῦ Ὁρθρου καὶ τῆς θείας Λειτουργίας, κανοναρχούμενη ἀπὸ τὶς διατάξεις τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ μορφή τοῦ περιεχομένου τῆς Παρακλητικῆς πέρασε ἀπὸ διάφορα στάδια, κατὰ τὰ ὁποῖα παρατηρεῖται εἰσαγωγή νέων τροπαρίων καὶ ἔνταξή τους στὶς ἤδη ὑπάρχουσες ὁμάδες, παράλειψη ἀλλὰ καὶ ἀντικατάστασι παλαιότερων μὲ νεώτερες δημιουργίες, πάντοτε κατὰ τὴν κρίσι τῶν ἀντιγραφῶν καὶ τὶς τυπικὲς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν. Ἐπειδὴ σκοπὸς μας

εἶναι νὰ «ὑπενθυμίσομε» τὴν μορφή τοῦ περιεχομένου τῆς Παρακλητικῆς, χωρὶς νὰ προχωρήσομε σὲ συγκρίσεις χειρογράφων γιὰ νὰ ἐρευνήσομε τὶς διαφορὲς ἀνακατατάξεις τοῦ περιεχομένου τῆς, προβαίνομε εὐθύς στὴν παρουσίαση τοῦ περιεχομένου τῆς, καθὼς τὸ γνωρίζομε σήμερα, σὲ μιὰ διπλὴ ἐκδοχὴ, γενικὴ καὶ εἰδική.

Στιχηρά, προκείμενα, ἀναστάσιμα ἀπολυτικά, κανόνες, καθίσματα, ὑπακοές, ἀντίφωνα τῶν ἀναβαθμῶν, κοντάκια, τροπάρια τῶν μακαρισμῶν καὶ σὲ παράρτημα τὰ ἔνδεκα ἑξαποστειλάρια μὲ ἰσάριθμα θεοτοκία καὶ τὰ ἔνδεκα ἑωθινὰ ἰδιόμελα, τριαδικοὶ ὕμνοι καὶ φωταγωγικὰ ἀπαρτίζουν γενικῶς τὸ περιεχόμενο τῆς Παρακλητικῆς. Εἰδικότερα τώρα, οἱ ὀκτῆχοι ὕμνοι κατανέμονται στὶς νυχθήμερες ἀκολουθίες τῆς Κυριακῆς καὶ σὲ ἀπαράλλακτη σειρά, ὡς ἀκολουθῶς:

Μικρὸς Ἑσπερινός

Δύο θεοτοκία, τρία στιχηρὰ προσόμοια τῆς Θεοτόκου καὶ τὸ ἐπιγραφόμενο στιχηρὸ ἀναστάσιμο Τῶ πάθει σου Χριστέ εἶναι οἱ ὕμνοι τῆς ἀκολουθίας τοῦ Μικροῦ Ἑσπερινοῦ.

Μεγάλος Ἑσπερινός

Τὸ διάγραμμα τοῦ συνθέτου τὰ ἀκόλουθα τροπάρια: τρία στιχηρὰ ἀναστάσιμα τῆς Ὀκτωήχου, τέσσερα στιχηρὰ ἀνατολικά, ἕνα θεοτοκίον, ἕνα ἀναστάσιμο στιχηρὸ τῶν ἀποστίχων ἀκολουθούμενο ἀπὸ ἄλλα τρία στιχηρὰ, ἐπιγραφόμενα «κατ' ἀλφάβητον», ἕνα θεοτοκίον καὶ ἐν τέλει τὸ ἀναστάσιμο ἀπολυτικίον μετὰ τοῦ θεοτοκίου του.

Μεσονυκτικόν

Ἕνας κανόνας ἀναφερόμενος στὴν Ἁγία Τριάδα καὶ δύο καθίσματα μετὰ θεοτοκίων, ποὺ παρεισάγονται μετὰ τὴν γ' καὶ στ' ὠδὴ του, ἀποτελοῦν τὴν ὕμνογραφία τοῦ Μεσονυκτικοῦ τῆς Κυριακῆς.

Ὁρθρος

Τὴν πλουσιώτερη καὶ λαμπρότερη ἀκολουθία τοῦ νυχθημέρου, τὴν ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου τῆς Κυριακῆς, δομοῦν τὰ παρακάτω τροπάρια: δύο ομάδες καθισμάτων ἀπὸ τρία τροπάρια ἑκάστη, ἢ ὑπακοή, τὰ ἀντίφωνα τῶν ἀναβαθμῶν, τὸ κατ' ἦχον ἄμνημο προκείμενο τοῦ ἑωθινοῦ Εὐαγγελίου, τρεῖς κανόνες διακοπτόμενοι μετὰ τὴν στ' ὠδὴ ἀπὸ τὸ κοντάκιον, τὸ ἑξαποστειλάριον, τέσσερα στιχηρὰ ἀναστάσιμα, τέσσερα ἀνατολικά, τὸ ἑωθινὸ ἰδιόμελον καὶ ἕνα θεοτοκίον.

Θεία Λειτουργία

Ἡ ἀσματογραφία τῆς Κυριακῆς κλείνει μὲ ὀκτὼ τροπάρια, τὰ τροπάρια τῶν μακαρισμῶν, ποὺ ψάλλονται στὸ πρῶτον μέρος τῆς θείας

Λειτουργίας. Όλα αυτά τὰ πολυειδῆ καὶ ποικιλώνυμα ὕμνογραφήματα, καθιστοῦν τὸ βιβλίον τῆς Παρακλητικῆς τὸ βασικὸ λειτουργικὸ ἐγχειρίδιον «ἐν ταῖς ἔσπεριναῖς καὶ ταῖς ὀρθριναῖς ὕμνολογίαις».

Μουσικοὶ κώδικες, ἀποκυήματα τῆς λειτουργικῆς Ὀκτωήχου

Ἡ γραπτὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ὁργανώθηκε ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ι' αἰ. σὲ πλήρες, αὐτοτελὲς καὶ ὁμοιογενὲς σημειογραφικὸ σύστημα, γιὰ τὴν τελειότερη δυνατὴ ἔκφραση τῆς λατρείας καὶ τὴν καταλληλότερη ἔνδυση τῆς ὕμνογραφίας τῆς Ὀρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ βυζαντινὴ σημειογραφία συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ σύστημα τῶν ὀκτῶ ἤχων. Τὸ σύστημα τῆς ὀκτωήχου πού καθιερώθηκε μὲ τὸν Ἰωάννη Δαμασκηνὸ καὶ γιὰ τὴν ψαλτικὴ τῆς ὀρθόδοξης λατρείας, διέσωσε τὴν μέχρι τότε προφορικὴ παράδοση καὶ ἔγινε τὸ λίκνο γιὰ τὴν μουσικὴ τέχνη πού ἔμελλε νὰ κορυφωθεῖ στὰ μετέπειτα χρόνια.

Τὴν ἀνάπτυξη καὶ ἐξέλιξη τῆς ψαλτικῆς σὲ ὑψηλὴ τέχνη βοήθησε ἡ δημιουργία τῶν διαφόρων μουσικῶν βιβλίων, πού διαμορφώνονται παράλληλα καὶ σὲ σχέση μὲ τὰ λειτουργικὰ βιβλία. Ἔχουμε, λοιπόν, πολλὰ ὕμνογραφικὰ εἶδη –πολλὰ ὡς πρὸς τὴν χρῆση καὶ τὸν τρόπο μελοποιήσεως– τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν τὰ ἐξῆς λειτουργικὰ βιβλία: τὸ Ψαλτήρι, τὸ Στιχηράριον, τὸ Εἰρμολόγιον καὶ τὸ Κοντακάριον. Τὰ ἀντίστοιχα μουσικὰ βιβλία εἶναι: ἡ Παπαδική, τὸ Στιχηράριον, τὸ Εἰρμολόγιον καὶ τὸ Κοντακάριον. Τὴν ἀσματογραφία τῆς Παρακλητικῆς ἀπαρτίζουν, κατὰ κύριον λόγον, τὰ ἰδιόμελα στιχηρὰ τροπάρια καὶ οἱ κανόνες, εἶδη πού ἀνήκουν στὸ στιχηραρικὸ καὶ τὸ εἰρμολογικὸ γένος μελοποιΐας καὶ τὴν μουσικὴ τους παραδίδουν τὰ μουσικὰ βιβλία Στιχηράριον καὶ Εἰρμολόγιον.

Τὸ Στιχηράριον, ἐκτὸς τῶν στιχηρῶν τῶν ἑορτῶν, κινήτων καὶ ἀκινήτων, ὅλου τοῦ χρόνου, περιέχει καὶ τὶς ἀκόλουθες βασικὲς ἐνότητες τῆς Ὀκτωήχου: τὰ ἰδιόμελα ἀναστάσιμα τῆς Ὀκτωήχου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τὰ στιχηρὰ ἀνατολικά καὶ τὰ κατ' ἀλφάβητον δογματικὰ ἰδιόμελα τοῦ Δαμασκηνοῦ, τὰ ἕνδεκα ἑωθινὰ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, σταυροθεοτοκία ἰδιόμελα, ἀποδιδόμενα στὸν Λέοντα τὸν Σοφόν, καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς τῶν ὀκτῶ ἤχων τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου. Ὑπάρχουν, ἀκόμη, καὶ εἶναι ἀξιοσημεῖωτο, ἀπὸ τοὺς ιβ' καὶ ιγ' κυρίως αἰ. λειτουργικο-μουσικὰ χειρόγραφα, δηλ. συμμιγῆ ὡς πρὸς τὴ μορφή τοῦ περιεχομένου βιβλία, μὲ τὴν ὀνομασία Ὀκτώηχος, μὲ ὠρισμένες ἐνότητες τροπαρίων μελοποιημένες καὶ ἄλλες ἄνευ σημειογραφίας. Ὁ κώδικας Σινᾶ 795, γιὰ παράδειγμα, φέρων τὴν ἐπιγραφή «Ὀκτώηχοςσὺν Θεῷ περιέχουσα τὴν ἅπασαν αὐτῆς ἀκολουθίαν», ἀνθολογεῖ μελοποιημένα μόνον τὰ στιχηρὰ

ἀνατολικά, τὰ κατ' ἀλφάβητον στιχηρά, τὰ στιχηρὰ τῶν αἰνῶν καὶ τοὺς κατ' ἦχον ἀναβαθμούς, ἀφήνοντας τὴν λοιπὴ ἀσματογραφία τῆς Ὀκτωήχου ἀτόνιστη μουσικά. Ἡ σὺν τῷ χρόνῳ αὐξηση τῆς ὕλης τοῦ Στιχηραρίου, ἐπέφερε τὴν κατάτμηση τοῦ βιβλίου σὲ ἄλλους ἀνεξάρτητους κώδικες. Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 10^{ου} αἰ., ἡ Ὀκτώηχος τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀποσπᾶσθηκε ἀπὸ τὸ Στιχηράριο, συγκροτώντας αὐτόνομο μουσικὸ βιβλίον, τὸ Ἀναστασιματάριο, ποὺ γνωρίζει πολὺ μεγάλη διάδοσι ἀπὸ τὸν 11^ο αἰ. καὶ μετὰ. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὰ ἰδιόμελα ποὺ ψάλλονται μετὰ τὸν στίχο «Δόξα Πατρὶ...» καὶ λέγονται δοξαστικά· ἀποσπᾶσθησαν καὶ δημιούργησαν τὸ μουσικὸ βιβλίον Δοξαστάριο. Στὰ τέλη τοῦ 11^{ου} αἰ. καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ ἐπομένου, καταρτίζεται ἓνα χειρόγραφο βιβλίον μὲ ἐπιλεγμένη ἀνθολόγησι κάποιων ἀπὸ τὶς εὐφραδέστερες συνθέσεις τοῦ Στιχηραρίου, ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐκλογὴ Στιχηραρίου, ποὺ ἐκτὸς τῶν ἄλλων περιλαμβάνει καὶ τὰ ὀκτῶ ἢ τὰ δεκαῆξι δογματικὰ θεοτοκία τοῦ Ἀναστασιματαρίου καὶ τὰ ἕνδεκα ἑωθινά.

Τὸ μουσικὸ βιβλίον ποὺ περιέχει τὴν μουσικὴν τῶν κανόνων, συγκεκριμένα δὲ τὴν μουσικὴν τῶν πρότυπων πρώτων τροπαρίων τῶν ὠδῶν τοῦ κανόνα, καλεῖται Εἰρμολόγιον. Τὰ Εἰρμολόγια περιλαμβάνουν τοὺς εἰρμούς τῶν κανόνων, καὶ τῶν ἀναστασίμων καὶ τῶν ἄλλων δεσποτικῶν, θεομητορικῶν καὶ μεγάλων ἀγίων ἑορτῶν, εἴτε μὲ τὸ σύστημα τῆς διάταξις τῶν κανόνων, εἴτε μὲ ἐκεῖνο τῆς διάταξις τῶν ὠδῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κλασικὸ αὐτὸ ὕλικόν, ἀνθολογοῦνται σ' αὐτὸ καὶ οἱ πρόλογοι, τὰ αὐτόμελα τροπάρια, σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα ψάλλονται πλῆθος προσομοίων τους, καὶ διακρίνονται σὲ κατ' ἦχον καθίσματα, κατ' ἦχον στιχηρὰ προσόμοια, ἑξαποστειλάρια, ἀντίφωνα, ἀναβαθμούς καὶ κοντάκια.

Θὰ πρέπει νὰ ἐπισημανθῆ ὅτι κάθε ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ἑορτάζεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀφιερώνεται σὲ ἓνα γεγονός καὶ σὲ συγκεκριμένους ἀγίους. Ἡ ἡμέρα τῆς Κυριακῆς, ποὺ εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, εἶναι ἀφιερωμένη στὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ· ἡ Δευτέρα ἀφιερῶθηκε στοὺς ἀγγέλους· ἡ Τρίτη στὸν ἅγιον Ἰωάννη τὸν Πρόδρομον, ποὺ ἔπαιξε σημαντικὸν ρόλον στὴν ἐνανθρώπησι τοῦ Χριστοῦ· ἡ Τετάρτη στὴν σύλληψιν τοῦ Χριστοῦ, τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον· ἡ Πέμπτη στοὺς ἀγίους Ἀποστόλους καὶ τὸν λαοφιλῆ ἅγιον Νικόλαον· ἡ Παρασκευὴ στὰ Πάθη, τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν Ταφὴν τοῦ Χριστοῦ· καὶ τὸ Σάββατον στοὺς ἀγίους Πατέρας, Προφῆτας καὶ Μάρτυρας καὶ ὅλους τοὺς κεκοιμημένους. Ἔτσι, κάθε ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος τὴν ζοῦμε ἑορταστικά καὶ ὅλος ὁ βίος μας συνδέεται στενὰ μὲ τὸν Χριστόν, τὴν Παναγίαν καὶ τοὺς ἀγίους.

Στό τέλος τῆς Παρακλητικῆς ὡς παράρτημα δημοσιεύονται τά ἕνδεκα Ἑωθινά ἀναστάσιμα, πού ψάλλονται ὡς Δοξαστικά τήν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς, τά ὁποῖα συνέταξε ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Σοφός, καί τά ἀναστάσιμα Ἐξαποστειλάρια πού συνέθεσε ὁ υἱός του Βασιλεύς Κωνσταντῖνος. Ἐπίσης, δημοσιεύονται διάφοροι Τριαδικοί ὕμνοι κατ' ἦχον, τά Ἐξαποστειλάρια ὅλης τῆς ἑβδομάδος, τά Θεοτοκία σέ κάθε ἦχο, ὁ Μικρός καί Μέγας Παρακλητικός Κανόνας.

Ἡ Ὀλη ἡ Παρακλητική εἶναι ἓνα μεγαλειῶδες λειτουργικό βιβλίον πού συνδυάζει δόγμα καί προσευχή, ποίηση καί ὕμνωδία, δοξολογία καί κατάνυξη, τελικά καταγράφει ὅλη τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας. Πρόκειται γιά ἓναν πλοῦτο ὑψηλοτάτων θεολογικῶν, λογοτεχνικῶν καί πνευματικῶν προδιαγραφῶν. Μέ τό βιβλίον τῆς Παρακλητικῆς μᾶς δίνεται ἡ δυνατότητα νά ζήσουμε ὅλο τό μυστήριον τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μικρός καί μέγας, ἀλλά καί ὅλο τό μυστήριον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τό τί ἔκανε ὁ Θεός γιά τόν ἄνθρωπο. Καί αὐτά ὄχι μόνο τά διαβάζουμε, ἀλλά καί τά ψάλλουμε, μέ μικρές καί δυνατές λέξεις καί ἐκφράσεις, καί ἔτσι μπορούμε νά ἐκδιώξουμε ὅλες τίς στενοχώριες, τούς πειρασμούς, τά καθημερινά μικρά μας προβλήματα.

Ὅταν καταλάβουμε γιά ποιόν σκοπό δημιουργηθήκαμε καί πόσο μᾶς ἀγαπᾷ ὁ Θεός, τότε ὅλα τά ἄλλα πηγαίνουν στό περιθώριον τῆς ζωῆς μας καί ἡ ψυχή μας παρακαλεῖται, παρηγορεῖται καί ἐμπνέεται. Τότε ὅλη ἡ ἑβδομάδα εἶναι εὐλογημένη.